

Posmrtně vyšlo několik titulů, z nichž poslední jsou Lidové písně, pověsti a hry z Boskovic (k tisku připravili I. Melkus a J. Pospíšilová, 2005). Jde o soubor starších Sirovátkových prací věnovaných regionu, v němž na počátku své celoživotní kariéry působil jako vesnický kantor.

J. POSPÍŠILOVÁ

70. výročí úmrtí prof. Stanislava Součka

V samém závěru roku uplyne sedmdesát let od smrti profesora Stanislava Součka (*7.5.1870 v Náchodě, + 30.12.1935 v Brně), významného literárního vědce a jednoho ze zakladatelů brněnské bohemistiky.

Studia bohemistiky a klasické filologie absolvoval na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze, v r. 1905 získal doktorát filozofie. Poté působil jako středoškolský učitel na gymnáziích v Olomouci, Dvoře Králové a v Brně. V r. 1920 byl jmenován profesorem českého jazyka a písemnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, ve studijním roce 1930-1931 vykonával úřad rektora.

Pole literárněhistorického badatelského zájmu prof. Stanislava Součka bylo velmi široké, od témat středověkých až po literaturu národního obrození. Dodnes ceněny jsou jeho práce o T. Štítném, věnoval pozornost tvorbě doby Husovy. Významným, doslova celoživotním tématem jeho vědecké i organizační činnosti bylo bádání o životě a tvorbě Komenského, usiloval o úplné vydání jeho díla a soustavně postup ediční práce ve svých recenzích hodnotil; sám v letech 1921-1935 pracoval jako redaktor Veškerých spisů J. A. Komenského. Mnohé edice doprovázel odbornými studii, kriticky sledoval rozvoj české meziválečné komeniologie na stránkách Archivu pro bádání o životě a díle J. A. Komenského, ale i dalších vědeckých časopisů. Osobnosti velkého autora věnoval i svou inaugurační rektorskou přednášku nazvanou Komenský a české písemnictví jeho doby.

Dodnes přínosná je Součkova monografie Rakovnická vánoční hra (1929), jež zpracovává téma lidové vánoční hry a v šir-

ším záběru též závažnou problematiku tzv. pololidové tvorby doby pobělohorské. Z četných prací dotýkajících se tvorby doby obrození jsou to zejména studie o J. Dobrovském, F. Palackém, B. Němcově, J. Nerudovi, K. J. Erbenovi, A. Jiráskovi, pozor- nost věnoval i postavám obrození na Mora- vě – F. M. Klácelovi, J. H. A. Gallašovi. Obdivuhodná je Součkova soustavná a neú- navná recenzní činnost, jíž podrobně mapo- val vývoj bádání v oblastech, která součas- ně sám vědecky zkoumal.

Součkova badatelská práce došla oceně- ní vědeckou veřejností, byl řádným členem České akademie a Učené společnosti Šafa- řkovy, členem-korespondentem Královské české společnosti nauk, z dalších uvedme aspoň čestné členství v Jednotě českých filo- logů a v Ústředním spolku jednot učitel- ských v zemi Moravskoslezské. V letech 1914-1935 byl redaktorem Časopisu Matice moravské.

Součkova odborná činnost vynikala bo- hatstvím shromážděného materiálu a fun- dovaností vědeckých soudů. Proto jsou jeho práce dnešním badatelům stále zdrojem cenných informací nejen jako svědectví li- terárněvědné práce první třetiny dvacátého století.

H. BOČKOVÁ

50 let od smrti profesora Františka Karla Studničky

Letos 2. srpna uplynulo padesát let od smrti profesora MUDr. Františka Karla Studničky, jednoho ze zakladatelů a prvních profesorů lékařské fakulty naší Alma mater a zároveň nejznámější osobnosti české bio- logie první poloviny 20. století.

Když vznikla Československá republika a budování druhé české univerzity vstoupilo do realizační fáze, profesor Studnička měl za sebou bezmála 20 let úspěšného působení na brněnské České vysoké škole technic- ké (ČVŠT) a pověst renomovaného histolo- ga a biologa. Zsvěceným připadlo proto sa- mozřejmě, že na návrh moravských členů Národního shromáždění byl Studnička po- věřen prací v šestičlenné komisi pro zřízení

a obsazení lékařské fakulty. Již 1. 8. 1919 dostává dekret řádného profesora lékařské fakulty a k tomu úkol vybudovat Ústav pro histologii a embryologii, v jehož čele stál pak patnáct let (do r. 1934). Záslužný kus práce jmenovaný odvedl i ve prospěch lékařské biologie, neboť dobrovolně akceptoval funkci suplujícího profesora oboru a prozatímně, zpočátku společně s prof. Edvardem Babákem a po jeho předčasné smrti r. 1926 ještě další rok sám, vedl také Ústav pro všeobecnou biologii. Při tom všem stačil vyučovat histologii a embryologii i nějaký čas na Vysoké škole zvěrolékařské a velmi aktivně participovat na vědeckém dění v Brně jako neúnavný přednášející a diskutér, ale i spolkový činovník (Přírodovědecký klub, Moravská přírodovědecká společnost, Čs. biologická společnost).

František Karel Studnička, narozený 25. 11. 1870 v Praze, byl mimořádnou až skoro výjimečnou osobností. Svoji první vědeckou práci uveřejnil ještě jako gymnaziální student ve Verhandl. d. Zool.- botan. Gesellschaft Wien (1888). Spolu se studiem na lékařské fakultě České univerzity se s nadšením ponořil do studia zoologie, kde mu byl učitelem prof. F. Vejdovský. Ještě jako medik 5. ročníku se prezentoval na sjezdu Společnosti německých anatomů (Anatomische Gesellschaft) ve Strasbourgu (1894). Nejen to. Při zpáteční cestě navštěvuje přední německé anatomické a zoologické ústavy (Würzburg, Heidelberg) a získává přehled o dění v oboru, včetně navázání mnohých osobních kontaktů. Roku 1895 Studnička promoval a ucházel se o asistentské místo na pražském histologickém ústavu, kde byl odmítnut, podobně jako o tři roky později byla zamítnuta jeho habilitační práce. O to se zasloužil především zamítavý posudek anatoma Jánošíka, s nímž se mladý Studnička dostal do vědeckého sporu ohledně původu hemisfér koncového mozku u obratlovců. Studnička dosáhl nakonec habilitace na filozofické fakultě a ve třiceti letech se stal soukromým docentem histologie a „mikroskopické anatomie těla živočišného“. Protože v Praze nenašel trvalé zaměstnání, vydal se roku 1901 do Brna, kde na ČVŠT přijal místo

František Karel Studnička

knihovníka. Zde zakrátko podstoupil nové habilitační řízení, získal soukromou docenturu pro obor všeobecné zoologie a srovnávací anatomie (1902) a o několik let později i mimořádnou profesuru. R. 1912 byl Studnička jmenován honorovaným docentem pro obor zoologie a pro nauku o technicky důležitých látkách z říše živočišné, které na ČVŠT přednášel až do svého povolání na Masarykovu univerzitu.

Studničkovo vědecké dílo, jehož podstatná část vznikla během brněnského působení, je velmi obsáhlé (bezmála 300 položek) a zahrnuje studie ze srovnávací anatomie a embryologie, cytologie a plazmatologie, histogeneze tkání, z mikroskopické techniky, i práce z dějin buněčné teorie a biografické články. O velkém odborném kreditu prof. Studničky svědčí skutečnost, že byl přizván k napsání samostatných svazků do renomovaných zoologických a anatomických kompendií (Opplův Lehrbuch der vergleichenden Anatomie a Möllendorfer Handbuch der mikroskopischen Anatomie). Studnička je autorem tzv. exoplazmové teorie, kterou koncipoval jako alternativu k buněčné teorii.

Její obšírný popis a zdůvodnění čtenář najde v autorově monografii Úvod do plasmatologie (1952). I když exoplasmová teorie byla odmítnuta, Studnička svými názory inspiroval biology k podrobnému studiu do té doby přezíraných extracelulárních substancí. Nadčasovost některých Studničkových myšlenek a představ vyniká zvláště v posledních letech, kdy se ukazuje, že buňky a je obklopující mezibuněčný materiál tvoří nedílný celek, v němž buněčná membrána zastává funkci spojovacího článku mezi cytoskeletem a exoskeletem, jehož existence se považuje u mezibuněčné substance za prokazatelnou. Profesor Studnička sehrál klíčovou roli v diskusích s německými biology ohledně historie buněčné teorie, kde ukázal, že Purkyňovo pojetí buňky je stávajícímu bližší než pojetí Schwannovo. Díky tomuto Studničkovu úsilí je dnes jméno J. E. Purkyně spojováno s buněčnou teorií i v zahraničním odborném písemnictví. Připomenout zaslouží také Studničkův přínos k rozvoji mikroskopie v ČSR; pro generace mikroskopiků se užitečným rádcem stala jeho Praktická mikroskopie, která s teoretickým úvodem prof. dr. VI. Nováka vyšla v řadě Pišových vědeckých příruček (1923).

Profesoru F. K. Studničkovi se dostalo za života mnoha poct a ocenění: byl členem Královské české společnosti nauk, členem České akademie věd a umění, dopisujícím členem Sociétés de Biologie v Paříži, čestným členem Přírodovědeckého klubu a Spolku českých lékařů v Brně, čestným členem Spolku čs. mediců a byl jeden z prvních, kteří byli jmenováni řádnými členy ČSAV po jejím založení v r. 1952.

S. ČECH

Vzpomínka na RNDr. Emila Mastného

S úctou se vracíme k těm pracovníkům univerzity, kteří stáli u zrodu vědních oborů na jednotlivých fakultách. K nim patřil docent RNDr. Emil Mastný, od jehož úmrtí letos uplynulo 45 roků. Dr. Mastný se narodil v r. 1907 v Brně, ale od r. 1914 žil ve Vyš-

kově, kde byl jeho otec zaměstnán v cukrovaru. Po maturitě na vyškovském gymnáziu studoval na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity a získal aprobaci z matematiky a fyziky. Zde byl také v r. 1938 prohlášen doktorem přírodních věd.

Po desetiletém působení na měšťanských a středních školách (Velký Týnec, Nové Město nad Váhom, Brno) nastoupil v r. 1946 na naši univerzitu jako člen Matematického a deskriptivního semináře Pedagogické fakulty vedeného zkušeným pedagogem dr. K. Koutským, pozdějším profesorem Přírodovědecké fakulty MU. Matematický seminář zajišťoval veškerou výuku matematiky na Pedagogické fakultě a od r. 1948 i metodickou přípravu studentů matematiky Přírodovědecké fakulty. Dr. Mastný zde učil matematickou analýzu, teoretickou aritmetiku a analytickou geometrii.

Aktivně se účastnil práce ve známém brněnském semináři vedeném vynikajícím českým matematikem prof. E. Čechem. Seminář byl zaměřen nejen k řešení odborných problémů zejména z oblasti diferenciální a projektivní geometrie, ale i ke studiu rozmanitých otázek spjatých s výukou matematiky na základních a středních školách. Dr. Mastný pracoval na půdě semináře v diferenciální a analytické geometrii a v teorii grup, kde dosáhl vlastních výsledků v aplikacích teorie rozkladu množin. Jeho práce v tomto směru však zůstala nedokončená, neboť jej vleklá choroba nutila často práci přerušovat. Přesto z podnětu prof. Čecha vznikla Mastného zdařilá vysokoškolská učebnice Analytická geometrie lineárních útvarů a kuželoseček (Praha, ČSAV 1953), která je zejména v části týkající se kvadratických útvarů zpracována novátorsky.

Významnou měrou se dr. Mastný podílel na tvorbě učebnic matematiky pro střední školy a metodických průvodců k nim. Tak např. v r. 1952 sepsal Trigonometrii pro 10. a 11. ročník středních škol, v níž systém výkladu goniometrie vycházel netradičně z teorie komplexních čísel. K otázkám výuky matematiky se vracel v četných článcích metodického zaměření, uveřejněných ponejvíce na stránkách časopisu Matematika ve škole. Ty se vyznačovaly precizností výkladu a četnými metodickými radami